

Πρεβεζάνικα Χρονικά

ΠΡΕΒΕΖΑΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ, 57-58 (2021)

Πρεβεζάνοι Φιλικόι και Φιλική Εταιρεία στην προεπαναστατική Πρέβεζα

Ευάγγελος Καινούργιος

doi: [10.12681/prch.35810](https://doi.org/10.12681/prch.35810)

Copyright © 2023, Ευάγγελος Καινούργιος

Άδεια χρήσης [Creative Commons Αναφορά 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Καινούργιος Ε. (2024). Πρεβεζάνοι Φιλικόι και Φιλική Εταιρεία στην προεπαναστατική Πρέβεζα. *Πρεβεζάνικα Χρονικά*, 109–116. <https://doi.org/10.12681/prch.35810>

Ευάγγελος ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟΣ

Πρεβεζάνοι Φιλικοί και Φιλική Εταιρεία στην προεπαναστατική Πρέβεζα

Η Πρέβεζα στα χρόνια που μεσολάβησαν από την ίδρυση της Φιλικής Εταιρείας το 1814 έως την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης το 1821, αν και είχε παρακμάσει μετά την καταστροφή της από τον Αλή πασά το 1798, εξακολουθούσε να αποτελεί σημαντικό οικονομικό και στρατιωτικό κέντρο της επικράτειάς του και το κύριο λιμάνι της Ηπείρου. Όπως μας είναι γνωστό, οι Απόστολοι της Φιλικής Εταιρείας στρατολογούσαν τα νέα της μέλη στα αντίστοιχα επαρχιακά κέντρα. Συνεπώς, μπορούμε να υποθέσουμε πως δεν θα μπορούσε να απουσιάζει η δράση της Εταιρείας και από την προεπαναστατική Πρέβεζα.

Η «Etareia» στις αναφορές του Βρετανού πρόξενου στην Πρέβεζα W. Meyer

Ο William Meyer, γενικός πρόξενος, από τον Σεπτέμβριο του 1818, της Μεγάλης Βρετανίας «στην Αλβανία και τα παρακείμενα εδάφη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας» εγκαθίσταται στην Πρέβεζα και όχι στην επίσημη έδρα, τα Ιωάννινα, τον Ιανουάριο του 1820.¹ Σύντομα πληροφορείται για την ύπαρξη της Φιλικής Εταιρείας και ζητά από τον γραμματέα του Αλή πασά, Σπυρίδωνα Κολοβό, να του παραδώσει κατάλογο Φιλικών, σύμφωνα με τις οδηγίες του λόρδου ύπατου αρμοστή στα Ιόνια Νησιά Sir Thomas Maitland.²

Έναν χρόνο αργότερα, το 1821, σε αναφορά του προς τον υπουργό Εξωτερικών της Μ. Βρετανίας Lord Castlereagh, ο Meyer φαίνεται να έχει αποκτήσει σημαντική πληροφόρηση σχετικά με το ιστορικό, τους σκοπούς, τη δομή και τη δράση της Φιλικής Εταιρείας,³ την οποία αποκαλεί «The *Etareia*» και λανθασμένα τη συνδέει με τη

¹ ΠΡΕΒΕΛΑΚΗΣ & ΚΑΛΛΙΑΤΑΚΗ-ΜΕΡΤΙΚΟΠΟΥΛΟΥ 1996, τ. 1, κδ' -κε'.

² ΠΡΕΒΕΛΑΚΗΣ & ΚΑΛΛΙΑΤΑΚΗ-ΜΕΡΤΙΚΟΠΟΥΛΟΥ 1996, τ. 1, 92: «I lost no time in applying for the copy of the list of names of the parties who are members of the secret society for effecting the liberation of Greece.»

³ ΠΡΕΒΕΛΑΚΗΣ & ΚΑΛΛΙΑΤΑΚΗ-ΜΕΡΤΙΚΟΠΟΥΛΟΥ 1996, τ. 1, 320: «It is difficult to penetrate into the interior movements of this secret society. A member can make another member of the fraternity, with a reservation and reference to ulterior communications. But here the relation ends. The members

Φιλόμουσο Εταιρεία της Βιέννης και με τους σκοπούς της πολιτικής του Αλή πασά.⁴

Συνολικότερα, η στάση του Meyer απέναντι στους εταιριστές (hetarists) είναι αρνητική⁵ έτσι, τους περιγράφει στις αναφορές του ως ιδιαίτερα επικίνδυνους, χειρότερους από τους παλιούς Ιακωβίνους, όργανα της Ρωσίας, κίνδυνο για τη σταθερότητα της Ευρώπης και οπωσδήποτε εχθρούς της Μ. Βρετανίας, η οποία παρουσιάζεται ως η μοναδική δύναμη που μπορεί να εμποδίσει τα σχέδιά τους.⁶

Η σχέση του Αλή πασά με τη Φιλική Εταιρεία και η Πρέβεζα

Το 1819, πιθανόν στις αρχές του, επιστρέφει από τα Επτάνησα στην πατρίδα του, την Πρέβεζα, ο αρματολός Αλεξάκης Βλαχόπουλος και δημιουργεί τον δεύτερο συνωμοτικό πυρήνα της Φιλικής Εταιρείας στην Ήπειρο.⁷ Την πρώτη προσπάθεια της Φιλικής Εταιρείας στην Ήπειρο, που στόχευε τους Έλληνες της αυλής του Αλή πασά, είχε μεθοδεύσει από τα τέλη του 1818 ο προερχόμενος από την Κωνσταντινούπολη Χριστόδουλος Οικονόμου, αδελφός του γραμματέα εξ απορρήτων του Αλή πασά Μάνθου Οικονόμου. Απώτερος σκοπός της προσπάθειας αυτής ήταν να μνηθούν στην Εταιρεία έμπιστα πρόσωπα του στενού κύκλου του Αλή πασά, με σκοπό να τον επηρεάσουν και να τον εξωθήσουν σε αποστασία και σύγκρουση με τον σουλτάνο, χωρίς να του αποκαλύψουν ολόκληρη την αλήθεια για την οργάνωσή τους.⁸

Ο Βλαχόπουλος έπεσε στα χέρια του Αλή πασά προδομένος από τον Ζακυνθινό Φιλικό Διόγο και με μεγάλη δυσκολία κατόρθωσε να τον πείσει για την αθωότητά του.⁹ Ωστόσο, ο Αλή πασάς μέσω του δικτύου πληροφόρησης που διατηρούσε σε ολόκληρη την περιοχή, φαίνεται ότι γνώριζε αρκετά, από το 1819,¹⁰ για τη μυστική οργάνωση των Ελλήνων και το 1820 αποκάλυψε την ύπαρξή της στους Άγγλους, όπως ήδη αναφέρθηκε, αλλά και στους Οθωμανούς, προσπαθώντας να κατευνάσει την οργή του σουλτάνου προς το πρόσωπό του, χωρίς όμως να γίνει πιστευτός.¹¹

---

may be thus individually kept insulated in the midst of the general society, till they receive farther instructions for their guidance. No visible external union exists. »

⁴ ΠΡΕΒΕΛΑΚΗΣ & ΚΑΛΛΙΑΤΑΚΗ-ΜΕΡΤΙΚΟΠΟΥΛΟΥ 1996, τ. 1, 319-321.

⁵ ΠΡΕΒΕΛΑΚΗΣ & ΚΑΛΛΙΑΤΑΚΗ-ΜΕΡΤΙΚΟΠΟΥΛΟΥ 1996, τ. 1, 447: «Radicals, carbonari, (...) etarists (...), all make wrong applications of right, principles.»

⁶ ΠΡΕΒΕΛΑΚΗΣ & ΚΑΛΛΙΑΤΑΚΗ-ΜΕΡΤΙΚΟΠΟΥΛΟΥ 1996, τ. 2, 106-107 και 119-120.

⁷ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ 1970, 19.

⁸ ΜΑΡΟΥ 2017, 179-215.

⁹ ΦΙΛΗΜΩΝ 1834, 314-315.

¹⁰ Ο Άγγλος πρόξενος στην Πρέβεζα Meyer αναφέρει χαρακτηριστικά στο Foreign Office: «Aly Pacha discovered some of the members of this society in the year 1819, and obtained a sufficient insight into the general objects to enable him to counteract them within the sphere of his influence», βλ. ΠΡΕΒΕΛΑΚΗΣ & ΚΑΛΛΙΑΤΑΚΗ-ΜΕΡΤΙΚΟΠΟΥΛΟΥ 1996, τ. 1, 320.

¹¹ ΦΙΛΗΜΩΝ 1834, 315-316.

Παράλληλα, επιχείρησε να εξασφαλίσει την υποστήριξη της Ρωσίας διαβλέποντας την όξυνση των σχέσεών του με την Υψηλή Πύλη. Για τον λόγο αυτό απέστειλε από την Πρέβεζα γράμμα που είχε συντάξει ο έμπιστός του Κωνσταντίνος Μαρίνογλου προς τον Ιωάννη Παπαρρηγόπουλο στην Πάτρα. Ο παλιός του γνώριμος Παπαρρηγόπουλος υπηρετούσε τότε ως διερμηνέας του ρωσικού Προξενείου της Πάτρας και ταυτόχρονα ανήκε στην εκεί οργάνωση των Φιλικών μαζί με τον μητροπολίτη Παλαιών Πατρών Γερμανό και τον πρόξενο της Ρωσίας στην Πάτρα Ιωάννη Βλασόπουλο. Αυτή η τριανδρία θεώρησε σημαντική για την επιτυχία της μελλοντικής επανάστασης των Ελλήνων την ύπαρξη ενός ακόμα μετώπου κατά του σουλτάνου και αυτό θα το δημιουργούσε η σύγκρουση του Αλή πασά μαζί του, γι' αυτό αποφάσισαν να τον εξαπατήσουν με ψεύτικες υποσχέσεις.¹²

Ο Παπαρρηγόπουλος ανταποκρίθηκε τελικά στην πρόσκληση του Αλή πασά και έφτασε στην Πρέβεζα μετά από διήμερη παραμονή στο Αγρίνιο. Αιτία της επίσκεψής του στην Πρέβεζα, που πιθανότατα έλαβε χώρα στα τέλη του χειμώνα του 1820,¹³ ήταν η φορολόγηση των κληροδοτημάτων του Καπλάνη από τον Αλή πασά με εκατό χιλιάδες γρόσια, που είχε προκαλέσει τις έντονες διαμαρτυρίες της Ρωσίας.¹⁴

Μια πρώτη μυστική συνάντηση του Παπαρρηγόπουλου με τον Μαρίνογλου έγινε στο σπίτι του Πρεβεζάνου Φιλικού Ιωάννη Γενοβέλη, ο οποίος φέρεται να μην γνώριζε τον πραγματικό σκοπό της συνάντησης. Αμέσως μετά ο Παπαρρηγόπουλος προσκλήθηκε στο σεράι του πασά,¹⁵ όπου συνομίλησαν και αποδέχτηκε την πρότασή του να μεταβεί ως απεσταλμένος του πασά στον τσάρο της Ρωσίας, για να ζητήσει τη βοήθειά του στην επικείμενη σύγκρουσή του με τον σουλτάνο, με την προϋπόθεση ότι ο πασάς θα υπέβαλε ανάλογο αίτημα στον Ρώσο πρεσβευτή στην Κωνσταντινούπολη Στρογανώφ και θα συγκέντρωνε τον αναγκαίο στρατό για να αντισταθεί στον σουλτανικό, ζητώντας τη συνδρομή όλων των οπλαρχηγών της περιφέρειάς του, χριστιανών και μουσουλμάνων.¹⁶

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η προσπάθεια των δύο συνομιλητών να παραπλανήσουν τον Βρετανό και τον Αυστριακό πρόξενο στην Πρέβεζα αναφορικά με τον πραγματικό σκοπό της συνάντησής τους, καλώντας τους να γνωμοδοτήσουν για πιθανό συμβιβασμό σχετικά με την κληρονομική υπόθεση ενός Ρώσου υπηκόου, η οποία ήταν επισήμως η αιτία της επίσκεψης του Παπαρρηγόπουλου στην Πρέβεζα. Μάλιστα, αναφέρεται πως κυκλοφόρησε στην πόλη η φήμη ότι ύστερα από τρεις ημέρες επήλθε ο σχετικός συμβιβασμός.¹⁷

¹² ΚΑΝΔΗΛΩΡΟΣ 2016, 316-317.

¹³ Ο Αλή πασάς προσκαλεί τον Παπαρρηγόπουλο στην Πρέβεζα με δύο επιστολές, τον Φεβρουάριο του 1820, βλ. ΦΙΛΗΜΩΝ 1859-1861, τ. 2, 412.

¹⁴ ΣΦΥΡΟΕΡΑΣ 1952, 667-668.

¹⁵ ΦΙΛΗΜΩΝ 1859-1861, τ. 2, 413.

¹⁶ ΚΑΝΔΗΛΩΡΟΣ 2016, 317.

¹⁷ ΦΙΛΗΜΩΝ 1859-1861, τ. 2, 414-415. Σύμφωνα με άλλη εκδοχή, οι Παπαρρηγόπουλος και Αλή πα-

Ωστόσο, ο Άγγλος πρόξενος αντιλήφθηκε περισσότερο από όσα επιθυμούσαν και ανέφερε –αν και με κάποια καθυστέρηση– στον Maitland τις μυστικές συνεννοήσεις του Αλή πασά με το ρωσικό Προξενείο της Πάτρας και το αντίστοιχο της Κωνσταντινούπολης, οι οποίες έλαβαν χώρα στην Πρέβεζα με πρόσχημα την ικανοποίηση των απαιτήσεων των κληρονόμων του Ρώσου υπηκόου,¹⁸ χωρίς όμως, από ό,τι φαίνεται, να είχε υποπτευθεί τη σχέση του Παπαρρηγόπουλου με τη Φιλική Εταιρεία.

Οι Πρεβεζάνοι Φιλικοί

Από δευτερογενή πηγή της τοπικής ιστορίας της Πρέβεζας¹⁹ μαθαίνουμε για μια ομάδα γνωστών Πρεβεζάνων (Αλέξανδρος Βαλεντίνι, Ιωάννης Γενοβέλης, Αναστάσιος Γερογιάννης, Γκινάκας, Δίπλας, Καραμάνης, Ιωάννης Κεφαλάς, Γεώργιος Κονεμένος, Γεώργιος Λουρόπουλος, Μαμάτης), οι οποίοι αποτελούσαν το τμήμα της Φιλικής Εταιρείας στην Πρέβεζα, το οποίο φέρεται να δημιούργησε ο Εμμανουήλ Ξάνθος το 1816 ή ο Αριστείδης Παππάς.²⁰ Όμως, με εξαίρεση τους Γενοβέλη, Κεφαλά και Λουρόπουλο, κανείς από τους υπόλοιπους δεν περιλαμβάνεται σε κάποιον από τους γνωστούς καταλόγους Φιλικών, ούτε και έχει καταγραφεί με κάποιον τρόπο η παρουσία του Ξάνθου στην περιοχή της Πρέβεζας την περίοδο αυτήν²¹ ή του Αριστείδη Παππά, το 1819, όταν περιόδευσε ως Απόστολος της Εταιρείας στα Επτάνησα, χωρίς να επισκεφθεί την Πρέβεζα.²²

σάς συναντήθηκαν την επόμενη μέρα και συμφώνησαν να διορίσουν «αιρετούς κριτάς», για να επέλθει συμβιβασμός, πρβλ. ΣΦΥΡΟΕΡΑΣ 1952, 669· ΓΟΥΔΑΣ 1872, 213.

¹⁸ Πιο συγκεκριμένα, ο Meyer αναφέρει στον Maitland τα εξής: «I beg leave to mention on this occasion that His Highness has a secret understanding with the Russian Consul at Patras. Thro' his channel a communication is also kept up with Constantinople. This is carried on under the disguise of commercial business; and some old standing claims of Russian subjects against the Vizier for confiscation of vessels & ca have been revived of late, with a view to cover the real transactions now going forward», βλ. ΠΡΕΒΕΛΑΚΗΣ & ΚΑΛΛΙΑΤΑΚΗ-ΜΕΡΤΙΚΟΠΟΥΛΟΥ 1996, τ. 1, 120. Ας σημειωθεί ότι ο Meyer αναφέρει ως πρόσχημα της συνάντησης του Παπαρρηγόπουλου με τον Αλή πασά μια εντελώς διαφορετική περίπτωση: εμπορικές δΟΣΟΛΗΝΙΕΣ και παλιές αξιώσεις Ρώσων υπηκόων κατά του βεζίρη για κατάσχεση σκαφών, οι οποίες έγιναν αντικείμενο νέας διαπραγμάτευσης.

¹⁹ ΒΑΣΙΛΑΣ 2012.

²⁰ ΒΑΣΙΛΑΣ 2012, 244-245, 487-488 και 501-502. Στην τελευταία από αυτές τις αναφορές παρουσιάζεται ως ιδρυτής του τοπικού τμήματος της Φιλικής Εταιρείας ο Παππάς και όχι ο Ξάνθος.

²¹ Ο ίδιος ο Ξάνθος δεν αναφέρει κάτι σχετικό στα Απομνημονεύματά του, αν και μνημονεύει προγενέστερη επίσκεψή του στην Πρέβεζα, στις αρχές του 1813, για εμπορικούς λόγους. Βλ. ΞΑΝΘΟΣ 1845, 2. Μάλιστα, κατά τη διάρκεια του 1816, εμφανίζεται αδρανοποιημένος συνωμοτικά στην Κωνσταντινούπολη, όπου είχε παντρευτεί και εργαζόταν ως απλός γραμματέας του εμπόρου Λεμονή Παλαιολόγου. Βλ. ΚΑΝΔΗΛΩΡΟΣ 2016, 121.

²² Για τον Παππά γνωρίζουμε ότι περιόδευσε το 1819 στα Επτάνησα κατηχώντας Φιλικούς και δημι-

Στους καταλόγους των Φιλικών περιλαμβάνονται οι Πρεβεζάνοι Αλεξάκης και Δημήτριος Βλαχόπουλος,²³ ο Ιωάννης Γενοβέλης²⁴ και πλειάδα άλλων Φιλικών με καταγωγή από την Πρέβεζα, οι οποίοι όμως έδρασαν στα εδάφη του Ιονίου Κράτους και οι περισσότεροι στη συνέχεια πέρασαν στην επαναστατημένη Ελλάδα μετά το 1821. Αυτοί ήταν: ο Ιωάννης Γκούστης,²⁵ ο γιος του Μιχαήλ Γκούστης,²⁶ ο Ιωάννης Καββαδίας²⁷ και ο γιος του,²⁸ ο Ιωάννης Καστανάς,²⁹ ο Ιωάννης Κεφαλάς,³⁰ ο Γεώργιος

ουργώντας τον συνωμοτικό μηχανισμό της Εταιρείας, αρχικά στην Κέρκυρα και στη συνέχεια σε Παξούς, Λευκάδα και Ζάκυνθο. Βλ. ΦΙΛΗΜΩΝ 1859-1861, τ. 1, 384-385· ΚΟΥΡΚΟΥΜΕΛΗΣ 2019, 223-226.

²³ Ο Αλεξάκης Βλαχόπουλος γεννήθηκε το 1787 και καταγόταν από την παλιά αρματολική οικογένεια των Βλαχοπουλαίων από τη Νικόπολη Πρέβεζας. Υπηρέτησε στην αυλή του Αλή πασά, μνηθθηκε στη Φιλική Εταιρεία και διακρίθηκε ως οπλαρχηγός στη Δυτική Στερεά Ελλάδα. Υπήρξε πολιτικός φίλος του Αλέξανδρου Μαυροκορδάτου. Στα μετεπαναστατικά χρόνια έγινε υπουργός των Στρατιωτικών και των Ναυτικών, και το 1864 υπασπιστής του βασιλιά Γεωργίου Α'. Πέθανε στην Αθήνα το 1865 έχοντας τον βαθμό του αντιστρατήγου. Ο Δημήτριος Βλαχόπουλος, αδελφός του Αλεξάκη, πήρε τον βαθμό του υποχιλιάρχου το 1824. Βλ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ 1979, τ. 1, 275-277.

²⁴ Πρεβεζάνος ευπατριδής, ο οποίος υπηρέτησε σε σημαντικές θέσεις στη διοίκηση της Πρέβεζας από την εποχή της δεύτερης βενετοκρατίας και στη συνέχεια χρημάτισε γενικός διαχειριστής του Αλή πασά και προεστός της πόλης ως το 1821. Διατέλεσε, επίσης, πρώτος Έπαρχος των Αθηνών. Υπήρξε έμπιστος του Ιωάννη Καποδίστρια και υπηρέτησε ως έκτακτος επίτροπος Λακονίας, ενώ πήρε τη θέση του γερουσιαστή και αναδείχθηκε υποστράτηγος. Πέθανε στη Βόνιτσα το 1841. Βλ. ΚΑΡΑΜΠΕΛΑΣ 2005, 73-74 υποσημ. 70.

²⁵ Εκατόνταρχος στα στρατιωτικά σώματα Ελλήνων, που είχαν ιδρύσει οι Βρετανοί στα Επτάνησα, κατηχήθηκε στη Φιλική Εταιρεία στη Ζάκυνθο, το 1819. Υπήρξε συνεργάτης του Αλέξανδρου Υψηλάντη, ο οποίος τον έστειλε ως Απόστολο της Εταιρείας στην Πελοπόννησο το 1820. Βλ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ 1979, τ. 1, 397.

²⁶ Γιος του Ιωάννη Γκούστη. Κατέβηκε μαζί του στην Πελοπόννησο το 1820 και κατά τη διάρκεια της Επανάστασης κατατάχθηκε στον τακτικό στρατό που οργάνωσαν οι φιλέλληνες Βαλέστ και Φαβιέρος. Μετά την Επανάσταση επέστρεψε στη Ρωσία, όπου και εγκαταστάθηκε μόνιμα. Βλ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ 1979, τ. 1, 397.

²⁷ Αναφέρεται ως εκατόνταρχος στα στρατιωτικά σώματα Ελλήνων, που είχαν ιδρύσει οι Βρετανοί στα Επτάνησα. Βλ. ΜΕΞΑΣ 1937, 34.

²⁸ Στον κατάλογο των Φιλικών, που παρέδωσε ο γραμματέας του Αλή πασά Σπύρος Κολοβός στον Βρετανό πρόξενο στην Πρέβεζα William Meyer, περιλαμβάνονται και τα ονόματα των Πρεβεζάνων Micco Gusti και Laso Canvadia, όπως και των γιων τους. Πρόκειται πιθανότατα για τους Πρεβεζάνους στην καταγωγή Ιωάννη Γκούστη και Ιωάννη Καββαδία, που μνημονεύονται στους γνωστούς καταλόγους των Φιλικών ως κατηχηθέντες στη Ζάκυνθο το 1819. Τα ονόματα των γιων του Micco Gusti και του Laso Canvadia δεν αναφέρονται, αν και σημειώνεται η πληροφορία ότι ο γιος του Gusti ετοιμαζόταν να αναχωρήσει για τη Ρωσία. Βλ. ΠΡΕΒΕΛΑΚΗΣ & ΚΑΛΛΙΑΤΑΚΗ-ΜΕΡΤΙΚΟΠΟΥΛΟΥ 1996, τ. 1, 91-92 και 95-96.

²⁹ Εκατόνταρχος στα στρατιωτικά σώματα Ελλήνων, που είχαν ιδρύσει οι Βρετανοί στα Επτάνησα. Βλ. ΜΕΞΑΣ 1937, 45.

³⁰ Αναφέρεται σε κατάλογο Φιλικών από δημοσιευμένες και χειρόγραφες πηγές. Έδρασε στην Κέρκυρα ως σύνδεσμος της Εταιρείας με τους Σουλιώτες και τους Παργινούς. Βλ. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ 2012, 171· ΚΟΥΡΚΟΥΜΕΛΗΣ 2019, 232.

Λουρόπουλος³¹ και πιθανότατα ο Χρήστος Καλόγηρος ή Καλόγερος και ο γιος του Γεώργιος Καλόγηρος.³²

ΠΙΝΑΚΑΣ 1
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΡΕΒΕΖΑΝΩΝ ΦΙΛΙΚΩΝ

<i>Όνοματεπώνυμο</i>	<i>Επάγγελμα</i>	<i>Τόπος κατήχησης</i>	<i>Έτος κατήχησης</i>	<i>Κατηχητής</i>
Βλαχόπουλος Αλεξάκης	στρατιωτικός	Επτάνησα ή Πρέβεζα	1819	Βλαχόπουλος Δ.
Βλαχόπουλος Δημήτριος	στρατιωτικός	Επτάνησα	άγνωστο	άγνωστος
Γενοβέλης Ιωάννης	πρόκριτος	Πρέβεζα (;)	άγνωστο	άγνωστος
Γκούστης Ιωάννης	εκατόνταρχος	Ζάκυνθος	1819	Παπαγεωργίου Π.
Γκούστης Μιχαήλ	στρατιωτικός	Ζάκυνθος (;)	άγνωστο	άγνωστος
Καββαδίας Ιωάννης	εκατόνταρχος	Ζάκυνθος ή Κων/πολη	1819	Παπαγεωργίου Π.
Καββαδίας υιός	στρατιωτικός (;)	Ζάκυνθος (;)	άγνωστο	άγνωστος
Καστανάς Ιωάννης	εκατόνταρχος	Κέρκυρα	1819	Κολοκοτρώνης Θ.
Καλόγηρος Χρήστος	εκατόνταρχος	Κέρκυρα	1819	Κολοκοτρώνης Θ.
Καλόγηρος Γεώργιος	εκατόνταρχος	Κέρκυρα	1819	Κολοκοτρώνης Π.
Κεφαλάς Ιωάννης	έμπορος	Κέρκυρα;	άγνωστο	άγνωστος
Λουρόπουλος Γεώργιος	έμπορος	Παξοί	1819	Παπάς Α.

* Ο παραπάνω κατάλογος συντάχθηκε με βάση τα στοιχεία από τους δημοσιευμένους καταλόγους Φιλικών και από τη βιβλιογραφία, η οποία παρατίθεται στο τέλος του κειμένου.

³¹ Πρεβεζάνος στην καταγωγή Φιλικός (1785-1850), πρόσφυγας στους Παξούς από το 1808. Βλ. ΜΕΞΑΣ 1937, 43· ΚΟΥΡΚΟΥΜΕΛΗΣ 2019, 232.

³² Εκατόνταρχος στα στρατιωτικά σώματα Ελλήνων, που είχαν ιδρύσει οι Βρετανοί στα Επτάνησα, ο οποίος αναφέρεται αλλού ως Ηπειρώτης και αλλού ως Παργινός, με αμφιβολία. Βλ. ΜΕΞΑΣ 1937, 44· ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ 2012, 166. Ωστόσο, στο *Λεξικό* του Στασινόπουλου αναφέρεται ως Καλόγηρος ή Καλογήρου Χρηστάκης, αρματολός της Πρέβεζας και ταγματάρχης (μαγκιόρ) των Επτανησιακών Ταγμάτων, ενώ ο γιος του, Γεώργιος, ως εκατόνταρχος. Οι υπόλοιπες αναφορές των λημμάτων για τον ίδιο και τον γιο του συμπίπτουν μ' αυτές των γνωστών καταλόγων (κατηχητής, τόπος και χρονολογία κατήχησης). Βλ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ 1979, τ. 2, 269-270.

Επίλογος

Στην προεπαναστατική Πρέβεζα η δράση της Φιλικής Εταιρείας συναντά τη σεπαρατιστική πολιτική του Αλή πασά. Η σχέση αυτή χαρακτηριζόταν από αμοιβαία δυσπιστία και καχυποψία, και μέσω αυτής η κάθε πλευρά προσπάθησε να ικανοποιήσει τους δικούς της σκοπούς, χωρίς να διστάσει να προδώσει την άλλη, όταν το έκρινε σκόπιμο. Σημαντικό ρόλο σ' αυτήν τη σχέση φαίνεται ότι είχε η οργάνωση της Εταιρείας στην Πρέβεζα, η οποία διευκόλυνε τη γνωστή συνάντηση Παπαρρηγόπουλου – Αλή πασά, που είχε σκοπό να εξαπατήσει τον πασά των Ιωαννίνων με ψεύτικες υποσχέσεις για εξασφάλιση υποστήριξης από τη Ρωσία σε ενδεχόμενη ανταρσία του κατά του σουλτάνου. Η οργάνωση της Φιλικής Εταιρείας στην Πρέβεζα δημιουργήθηκε από τον Πρεβεζάνο στην καταγωγή Φιλικό Αλεξάκη Βλαχόπουλο, όταν επισκέφθηκε την πόλη το 1819. Δυστυχώς, όμως, έχουμε στη διάθεσή μας μόνο ατεκμηρίωτες πληροφορίες για σημαντικούς παράγοντες της πόλης που φέρονται ότι συμμετείχαν σ' αυτήν. Αποτελούσαν, μάλλον, μια αρκετά μεγάλη ομάδα ανθρώπων, αν λάβουμε υπόψη μας ότι ο πολύ καλά πληροφορημένος Βρετανός πρόξενος στην Πρέβεζα William Meyer υπολόγιζε σε διακόσιες χιλιάδες περίπου τους Φιλικούς σε ολόκληρη την Ήπειρο και τον Μοριά,³³ και πιθανότατα τους επικεφαλής της να ήταν ντόπιοι και εμπορευόμενοι, σύμφωνα με τα στοιχεία που μας δίνει ο Meyer για τους Εφόρους των Φιλικών στα αντικρινά Επτάνησα,³⁴ τα οποία συνάδουν και με τα όσα γνωρίζουμε από τη σχετική βιβλιογραφία. Μάλιστα, ο Meyer εξακολουθεί να παρακολουθεί τη δράση αυτής της συνωμοτικής ομάδας στην Πρέβεζα και μετά το ξέσπασμα της Επανάστασης³⁵ –όταν πια η Φιλική Εταιρεία παύει να υφίσταται– και μάλιστα τη συνδέει με τη Μασονική Στοά της Πρέβεζας, η οποία εμφανίζεται να καθοδηγείται από γνωστό πρόσωπο, που όμως δεν κατονομάζεται,³⁶ παραπέμποντάς μας έτσι στη γνωστή σχέση τεκτόνων

³³ ΠΡΕΒΕΛΑΚΗΣ & ΚΑΛΛΙΑΤΑΚΗ-ΜΕΡΤΙΚΟΠΟΥΛΟΥ 1996, τ. 1, 320: «Yet in this country and in the Morea the members are calculated at two hundred thousand persons.» Η αναφορά αυτή γράφεται τον Μάρτιο του 1821 και ο υπερβολικός αριθμός αντικατοπτρίζει τη ραγδαία εξάπλωση της Φιλικής Εταιρείας στις παραμονές της Επανάστασης.

³⁴ ΠΡΕΒΕΛΑΚΗΣ & ΚΑΛΛΙΑΤΑΚΗ-ΜΕΡΤΙΚΟΠΟΥΛΟΥ 1996, τ. 1, 408: «It is known that the Secret Greek Society or Etaireia have efori or resident directors of their affairs in all the Ionian Islands. These efori are all natives, chiefly merchants, and they are exceedingly active.»

³⁵ ΠΡΕΒΕΛΑΚΗΣ & ΚΑΛΛΙΑΤΑΚΗ-ΜΕΡΤΙΚΟΠΟΥΛΟΥ 1996, τ. 1, 463: «I will transmit a report relative to a proceeding of a certain party here, alluded to in your last letter, which appears to me of some importance when coupled with many other strange indications, since April last, in that quarter. I really think that secret encouragement and succours are afforded by those speculators to the insurgents. The Greeks are of the same opinion.»

³⁶ ΠΡΕΒΕΛΑΚΗΣ & ΚΑΛΛΙΑΤΑΚΗ-ΜΕΡΤΙΚΟΠΟΥΛΟΥ 1996, τ. 2, 69: «I mention this merely as I hear it: and I understand it was given out, like so many other unpleasant matters, from the Greek Lodge here, which is so strangely patronized by a person already well known».

και εταιριστών. Αντίθετα, γνωρίζουμε με βεβαιότητα πλειάδα Πρεβεζάνων Φιλικών, ανθρώπων των όπλων, οι οποίοι βρήκαν καταφύγιο στα Επτάνησα μετά τον Χαλασμό της Πρέβεζας και υπηρέτησαν σε ελληνικά στρατιωτικά σώματα, τα οποία είχαν ιδρύσει οι Βρετανοί στα εδάφη του Ιονίου Κράτους, και στη συνέχεια, από το 1821 και μετά, πολέμησαν στην επαναστατημένη Ελλάδα.

Πηγές – Βιβλιογραφία

- ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ Κωνσταντίνος Α., 2012, *Ιστορία της Ηπείρου. Από τις αρχές της οθωμανοκρατίας ως τις μέρες μας*, Αθήνα
- ΒΑΣΙΛΑΣ Ηλίας Β., 2012, *Απαντα*, Επιμ. Νίκος Δ. Καράμπελας, Δήμος Πρέβεζας – Ίδρυμα Ακτία Νικόπολις, Πρέβεζα
- ΓΟΥΔΑΣ Αναστάσιος Ν., 1872, *Βίοι Παράλληλοι των επί της αναγεννήσεως της Ελλάδος διαπρεψάντων ανδρών*, τ. 5, Αθήνα
- ΚΑΝΔΗΛΩΡΟΣ Τάκης Χ., 2016, *Η Φιλική Εταιρεία 1814-1821*, Αθήνα
- ΚΑΡΑΜΠΕΛΑΣ Νίκος Δ., 2005, Ο Άγγλος θεολόγος Thomas S. Hughes στην Πρέβεζα και τη Νικόπολη, *Πρεβεζάνικα Χρονικά* 41-42, 53-144
- ΚΟΥΡΚΟΥΜΕΛΗΣ Νίκος Κ., 2019, Η Φιλική Εταιρεία στην Κέρκυρα. Τα πρόσωπα και οι συνάψεις, *Δελτίο Αναγνωστικής Εταιρίας Κερκύρας* 29, 223-235
- ΜΑΝΔΥΛΑΡΑ Άννα – ΝΙΚΟΛΑΟΥ Γιώργος (Επιμ.), 2017, *Η Φιλική Εταιρεία. Επαναστατική δράση & μυστικές εταιρείες στη νεότερη Ευρώπη*, Αθήνα
- ΜΑΡΟΥ Αγγελική, 2017, Η Φιλική Εταιρεία και η Αυλή του Αλή Πασά: βολιδοσκοπήσεις, επιλογές και δικτυώσεις, στο: Α. ΜΑΝΔΥΛΑΡΑ & Γ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ (Επιμ.), *Η Φιλική Εταιρεία. Επαναστατική δράση & μυστικές εταιρείες στη νεότερη Ευρώπη*, Αθήνα, 179-215
- ΜΕΞΑΣ Βαλέριος Γ., 1937, *Οι Φιλικοί*, Αθήνα
- ΞΑΝΘΟΣ Εμμανουήλ, 1845, *Απομνημονεύματα περί της Φιλικής Εταιρείας*, Αθήνα
- ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Στέφανος Ι., 1970, *Το έργο της Φιλικής Εταιρείας στην Ήπειρο*, Ιωάννινα
- ΠΡΕΒΕΛΑΚΗΣ Ελευθέριος & ΚΑΛΛΙΑΤΑΚΗ-ΜΕΡΤΙΚΟΠΟΥΛΟΥ Κάλλια (Επιμ.), 1996, *Η Ήπειρος, ο Αλή Πασάς και η Ελληνική Επανάσταση. Προξενικές Εκθέσεις του William Meyer από την Πρέβεζα*, τ. 1, 1819-1821, και τ. 2, 1822, Αθήνα
- ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ Χρήστος Α., 1979, *Λεξικό της Ελληνικής Επανάστασεως του 1821*, τ. 1-4, Αθήνα
- ΣΦΥΡΟΕΡΑΣ Βασίλειος Β., 1952, Ο Φιλικός Ιωάννης Παπαρρηγόπουλος και ο Αλή-πασάς, *Ηπειρωτική Εστία* 1, 661-672
- ΦΙΛΗΜΩΝ Ιωάννης, 1834, *Δοκίμιον Ιστορικών περί της Φιλικής Εταιρείας*, Ναύπλιο
- ΦΙΛΗΜΩΝ Ιωάννης, 1859-1861, *Δοκίμιον Ιστορικών περί της Ελληνικής Επανάστασεως*, τ. 1-4, Αθήνα